

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Татяна Игоревна Алексиева

по конкурс за заемане на академичната длъжност **‘доцент’**

по 2. **Хуманитарни науки**, професионално направление

2.1. Филология (Съвременен руски език – Лексикология. Лексикография),

обявен от „СУ Св. Климент Охридски“, ДВ, бр. 57 от 26.06.2020 г., с.83

Настоящото становище е изготвено въз основа на Заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ РД 38–353 от 26.07.2020. Процедурата напълно съответства на ЗРАСРБ и Правилника за развитие на академичния състав на СУ и включва всички предвидени в него документи.

В конкурса за академичната длъжност ‘доцент’, обявен по професионално направление **2.1. Филология (Съвременен руски език – Лексикология. Лексикография)** за нуждите на Катедрата по руски език във Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ като единствен кандидат участва гл.ас. д-р Надежда Петкова Делева.

Данни за кандидата

Н. Делева завършва висше образование в СУ „Св. Климент Охридски“ през 1981 г. с първа специалност *Руска филология* и втора специалност *Българска филология*. През 2000 г. след задочна докторантура в Катедрата по руски език на Софийския университет успешно защитава дисертация на тема *Сопоставителное описание русских и болгарских пространственных предлогов (лексикографический аспект)* (с научен ръководител проф. И. Червенкова) и получава образователната и научна степен „доктор“.

Д-р Делева започва да преподава в СУ „Св. Климент Охридски“ през 1989 г.. Първоначално тя е хоноруван преподавател, а през 2011 г. след успешно издържан конкурс е назначена като главен асистент в катедра „Руски език“. Преподавателската ѝ дейност е изцяло свързана с научната област на конкурса. Тя чете задължителните курсове *Съвременен руски език – Лексикология. Лексикография* (от 2012 г.), *Превод на специализиран текст* (от 2011 г.) на бакалаври от специалността Руска филология; от 1994 г. подготвя избираемите курсове във ФФ, специалност „Европеистика“ *Странознание – руски език като втори чужд* и *Терминология – руски език като втори чужд*, води практически руски език за неспециалисти. В магистърската програма „*Език. Култура. Превод*“ от 2012 г. чете задължителния лекционен курс *Двуезична лексикография*. Под научното ръководство на д-р Делева успешно са защитени 4 магистърски тези.

Паралелно с работата си в СУ д-р Делева води лекционни и общообразователни курсове в програмата „Чужди езици и култури – Русистика“ в НБУ (2000 – 2009), а също така разработва тестови изпитни материали по руски за нива А1 – С1.

Професионалната квалификация на д-р Н.Делева се разширява по време на обучението ѝ в Центъра за международно образование към Московския държавен университет „М. В. Ломоносов“ (2003), както и с участието ѝ в многобройни методически школи и семинари за преподаване на руски език като чужд. От 2004 г. досега тя е координатор в Центъра по руски език „В. В. Виноградов“ към ФСлФ, който съвместно с колегите от Московския държавен университет провежда тестиране по руски език.

Гл.ас. Делева активно участва в живота на университета: в изработването и актуализирането на учебните планове на магистърските и бакалавърските програми, в

изготвянето на учебна документация. Впечатляващи са организаторските ѝ умения: тя координира студентска мобилност по двустранни споразумения с руски партньорски вузове. Всяка година организира конференции „Виноградови четения“, в които взимат участие студенти русисти. Д-р Делева се ангажира със 7 значими проекта, като 4 от тях са свързани с провеждането на национални конференции и международни форуми. Тя е член на Общото събрание на СУ, а от 2019 г. – на Факултетския съвет на ФСЛФ.

Н. Делева заема достойно място в общността на българските русисти. Тя членува в различни международни организации и национални съюзи: Международната асоциация на преподавателите по руски език и литература, Българската национална мрежа на преподавателите по руски език и култура, Дружеството на русистите в България, Българското лексикографско дружество, Клуба на тестолозите по руски език като чужд. Владее перфектно руски, говори добре английски и френски език.

Обща характеристика на научната и научно-приложната дейността на кандидата

Научноизследователските интереси на д-р Делева са в областта на руско-българската съпоставителна лексикология и двуезичната лексикография. Има и интересни разработки, свързани със съпоставителната руско-българска фразеология.

В конкурса за доцент тя участва със следните трудове: 2 монографии (1 хабилитационна и 1 публикувана на базата на защитен дисертационен труд), 20 статии (14 са самостоятелни и 6 са в съавторство). Публикациите ѝ са написани на руски и български език, като 6 от тях са издадени в чужбина, а 14 – в рецензирани филологически издания у нас. Н. Делева е съставител на 9 сборника, автор е на 5 рецензии, 3 хроники, преводи на книги и статии и е научен редактор на редица издания – сборници, монографии, речници. Д-р Делева е посочила 11 цитирания на свои публикации, като част от тях са в чуждестранни академични издания.

С оглед на това, че дисертационният труд на Н. Делева е разглеждан в предишна процедура, в това становище няма да се дава оценка на базираната на него монография.

Централно място сред представените научни публикации заема монографията *Русско-болгарские аналогии (лексикографический аспект)* (София: Парадигма, 2020, 228 стр.), която е обсъдена на катедрено заседание на 05.11.2019 г.

Трудът е първото монографично изследване в лексикографската наука, което обосновава необходимостта от създаване на активен двуезичен руско-български речник на аналогии – лексеми, които се отличават с висока степен на сходство по форма и съдържание в двата езика. В него д-р Делева прилага широк холистичен подход, който е в духа на най-актуалните постижения на теорията и практиката на двуезичната лексикография и се основава върху идеята на Ю. Караулов за лексикографското представяне на резултатите от лингвистичните изследвания, върху концепцията на Ю. Апресян за интегрално и системно описание на езика, а така също и върху новаторските идеи на В. Морковкин и Н. Брагина за представяне на съчетаемостта на лексемите, на И. Мелчук, А. Жолковский за изграждане на тълковно-комбинаторен речник от активен тип. Авторката застъпва позицията, че речникът от активен тип трябва да съдържа многопластова информация за лексикалните значения на думата, реализирана в различни контекстуални условия, и да отразява синтагматичните и парадигматични връзки на думата.

Най-приносната част на изследването е трета глава, в която Н. Делева представя своето виждане за модела за лексикографското описание. Следва да се подчертае оригиналността на структурата на речниковата статия на руско-българските лексикални аналогии (съществителни и прилагателни). Изведени са 11 зони, пет от които са задължителни (граматични форми на заглавната дума, семантика, преводни съответствия, типова съчетаемост), а останалите шест са факултативни (правоговорна,

синтактична, стилистична информация, терминологична и идиоматична съчетаемост, прагматичен и лингвокултурологичен компонент). Авторката детайлно изяснява какъв вид информация трябва да се съдържа във всяка една от зоните и онагледява доводите си с конкретни примери (с. 120–140).

С пълно основание д-р Делева застъпва тезата, че въвеждането на културен коментар в речника не само дава по-богата и по-изчерпателна информация за руско-българските лексикални двойки, но и прави речника по-национално ориентиран. Определянето на съдържанието на културния компонент на лексикалното значение изисква да бъдат открити само такива признаци, които не са характерни за употребата на думата в родния език. По този начин се отразява спецификата в културните кодове на двата езика.

Използваните библиографски източници на руски, български, английски и френски език с 359 заглавия (с. 201–226) представляват ценен справочник на най-значимите изследвания в областта на двуезичната лексикография.

В трудовете по конкурса личи висока степен на осведоменост на кандидатката. Оценявам като постижения разработките по съпоставителна лексикография (*публ. № 3, 8, 12, 14, 16, 19, 20*), интегрирани в монографията, които са били важна част при подготовката ѝ. Научно-приложна стойност има изработеният *Словник на руско-българските аналози (съществителни и прилагателни)*, който трябва да послужи като база за създаване на речник от активен тип.

Впечатляваща е работата на Н. Делева в областта на съпоставителната лексикография. Тя е съавтор на речници, издадени в Германия и Русия, което предполага високо ниво на компетентност и експертност.

Представената от д-р Н. Делева научна продукция има както теоретичен, така и практико-приложен характер. Резултатите от изследванията могат да намерят приложение в чуждоезиковото обучение при създаването на комуникативни граматики, в лекционни курсове по съпоставителна лингвистика, двуезична лексикография, теория и практика на превода.

Препоръката ми е към автора да има повече публикации в реферирани научни издания.

Заклучение

Документите и научната продукция, представени от Надежда Петкова Делева, са в съответствие със Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за развитие на академичния състав на Софийския университет. Тя изпълнява националните минимални наукометрични изисквания.

Участничката в конкурса е представила значителен брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС ‘доктор’. В работите ѝ има оригинални научни и приложни приноси. Те са публикувани в научни сборници, издадени от престижни академични издателства. Теоретичните ѝ разработки имат практическа приложимост, част от тях са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на гл.ас. Надежда Делева е безспорна.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове убедено препоръчвам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Факултета по славянски филологии за избор на Надежда Петкова Делева на академичната длъжност ‘*доцент*’ в СУ ‘Св. Климент Охридски’ по професионално направление **2.1. Филология, научна специалност: Съвременен руски език – Лексикология. Лексикография.**